

מסורת הש"ס

א. נזיר כט"א. קדושין ע"א.
 ע"א. חולין כ"א. כז"ב.
 כח"א. פח"ב. פ"א. ירושלמי
 נזיר פ"ד ה"ו (בשינוי לשון).
 ספרי ומדרש תנאים דברים
 יב. כב. ילק"ש תורה תקפג.
 שם תתפד.
 ב. ראה חולין כז"א.
 ג. גיטין י"א. קדושין ע"א.
 תוספתא פסחים פ"ב ג.
 ד. ברכות מז"ב. גיטין י"א.
 קדושין ע"א. ירושלמי
 פסחים פ"א ה"א. תוספתא
 פסחים פ"ב ג.

גרסות

דקוריא בכתיב: **דקוריא**.
אמר לך... אמר לך בכמה
כתיב: אמר לך אבי... אמר
לך רבא.
רב מנשה בכתיב: **רב**
מנשי.
דרסה יש שלא גרסו מלה זו,
 ראה ריטב"א ובעינינו.
ואחזוק ולא אחזוק יש
 ראשונים שגרסו: **ואחזוק**
 ראה רמב"ן וריטב"א, ועיין
 ברש"י.

לשון

דקוריא
 מקור המלה כנראה בלטינית
 decia שמשמעה קבוצה של
 עשרה, אבל משתמשים בה
 גם במשמעות קבוצה, יחידה
 של כמה אנשים או חפצים.
 ובעלי התוס' פירשוהו
 במשמעות סל, כמו "דקוריא".
הגרמה
 פועל זה, שאינו מצוי
 במקרא, משמעו הטייה של
 הסכין, או שחיטה מחוץ
 למקום. יש שמצאו לכך
 דמיון במלה ערבית שמשמעה
 טייה מן הדרך.

דקוריא [מחרחת] של צפרים, ואינו יודע אם נשחטו כדן או לא — קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו לכותי לאוכלו, אם אכלו הכותי — מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו [לא] — אסור לאכול משחיטתו. ואומרים: גם אביי וגם רבא דייקו מברייתא זו כשפירשו את משנתנו, אלא שאביי דייק מרישא [מראשה], ואילו רבא דייק מסיפא [מסופה]. ומפרטים, אביי דייק מרישא [מראשה], ששנינו: שחיטת כותי מותרת כשישראל עומד על גביו ורואה ששחט כראוי, וכך דייק: **טעמא** [הטעם] להיתר הוא רק משום שישראל עומד על גביו, אבל אם היה ישראל רק יוצא ונכנס — לא, אין די בכך. רבא דייק מסיפא [מסופה], ששנינו: אבל בא ומצאו ששחט חותך כזית ונותן לו, וכך דייק: **טעמא** [טעם הדבר] שהוצרך לבודקו הוא משום שבא ומצאו ששחט, ולא היה שם, אבל יוצא ונכנס — שפיר דמי [טוב הדבר], מותר לכתחילה. ושואלים: ולאביי קשיא סיפא [קשה סוף הברייתא]! ומשיבים, אמר לך [יכול היה לומר לך] כי יוצא ונכנס נמי [גם כן] "בא ומצאו" קרי ליה [קורא לו] התנא, ולכך כוננת הברייתא. ומן הצד האחר ושואלים: ולרבא קשיא רישא [קשה תחילת הברייתא]! ומשיבים, אמר לך [יכול לומר לך] רבא: יוצא ונכנס נמי [גם כן] כעומד על גביו דמי [נחשב].

א ודנים בהמשך הברייתא, ששנינו: **כיוצא בו, מצא בידו דקוריא של צפרין, קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו, אכלו — מותר לאכול משחיטתו, לא אכלו — אסור לאכול משחיטתו.** ושואלים: אמאי [מדוע] אפשר לסמוך על כך? ליחוש דלמא האי הוא דהוה שחיט שפיר [שנחשטו שחט זו, אותה ציפור שקטע את ראשה ונתן לו, היא זו ששחט הכותי כראוי], וכל השאר לא נשחטו כראוי! אמר רב מנשה: מדובר במכניסין תחת כנפיו, שמחביא הישראל את מחרוזת הציפורים מתחת לבגדו, ומושיט לו ראש של אחת מהן, אחת מהן — סימן הוא על כל השאר. ושואלים: ודלמא סימנא הוה יהיב ליה בגויה [ושמא סימן היה נתון לו בציפור זו] שיוודע שדווקא זו היא הכשרה! אמר רב משרשיא: מדובר דממסמס ליה מסמוסי [שחממך אותו]. כך שאין הכותי יכול להכיר ראש של איזה ציפור היה זה.

ב ושואלים עוד: ודלמא קסברי [ושמא סבורים] הכותים שאין כלל דין שחיטה לעוף מן התורה, ולכן יכול להיות שיאכל הכותי מן העוף למרות שאינו שחוט כראוי, מפני שסבור שאין צורך לשחוט כלל! ודוחים: ולטעמין [ולטעמך], לשיטתך. אם אתה חושש לכך, הלכות שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה, ועיקור, שכל אחד מהם פוסל את השחיטה בבהמה, מי כתיבין [האם כתובות הן בתורה]? אלא כיון דאחזיקו בהו אחזיקו בהו [שהחזיקו בהן הכותים החזיקו בהם], ואנו סומכים על כך, שהרי שחיטתו מותרת כשהוא עצמו אוכל ממנה — הכא נמי [כאן גם כן] לענין שחיטת עוף, כיון דאחזיקו אחזיקו [שהחזיקו במצוא שחיטה כפי שאנו עושים, החזיקו]. ומעירים: השאלה האם אחזוק ולא אחזוק **בדלא כתיבא** [החזיקו או לא החזיקו לגבינו בדברים שאינם כתובים בתורה במפורש] והם מחזיקים בהם, תנאי [מחלוקת תנאים] היא, דתניא [ששנויה ברייתא]: מצת כותי מותרת בפסח באכילה, ואדם גם יוצא בה ידי חובתו בפסח בלילה הראשון שיש חובה באכילת מצה. ר' אלעזר אוסר אותה, לפי שהוא סבור שאין הכותים בקיאים בדקדוקי מצות כישראל, ואינם יודעים בדיוק מהו חמץ שאסרה התורה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל, ולכן אפשר לסמוך עליהם שעשו את הכל כראוי. ותחילה מבארים את הברייתא.

עיונים

דקוריא רש"י מסביר שזו היא מחרחת של עופות שחוטים התלויים על חוט. וכנראה לכך גם כיוון רגמיה המסביר שהוא קישור של עופות. אבל בתוס' ועוד מציעים ש"דקוריא" היא סל (בשימוש לשון זה במקומות אחרים בתלמוד).
אביי דייק מרישא וכו' ולפיכך פירש את משנתנו: הכל שוחטין לכתחילה — ואפילו כותי וישראל עומד על גביו, אבל יוצא ונכנס לא. ואילו רבא פירש: הכל שוחטין לכתחילה — ואפילו כותי כשישראל נכנס ויוצא. ויש ראשונים שכתבו כי בעצם הסתירה נמצאת בדברי הברייתא עצמם, מדיוק הרישא לדיוק הסיפא. אלא שכיון שנחלקו אביי ורבא בדבר, מתרצים את הקושי בשני אופנים, הן לשיטת אביי והן לשיטת רבא (ריטב"א ועוד). אבל במהדורות בתרא למהרש"א סבור כי בברייתא כשלעצמה אין סתירה, שאפשר היה לומר שביוצא ונכנס כשרה השחיטה בדיעבד, גם בלא לחתוך בשר ולתת לו לאכול. **יוצא ונכנס נמי כעומד על גביו** שהרי "עומד על גביו" אין עניינו שרואה כיצד הוא שוחט, אלא שהכותי חושש מפניו ולכן שוחט כראוי, וגם יוצא ונכנס הוא מטעם זה עצמו (רש"י). ויש שהוסיף כי השתמש בלשון "עומד על גביו" כדי להשמיענו שגם יוצא ונכנס אינו מועיל אלא באופן שהוא חושש מפני ישראל כאילו היה עומד על גביו (פורת יוסף). **סימן מכניס וכו'** בשונה מרוב הסימנים המצויים בתלמוד, סימן זה אינו סימן

דקוריא — מחרוזת של צפרים שחוטין. *רייש"ט זלגו. אביי — דלמא לעיל: יוצא ונכנס לכתחילה לא שריין גבי שחיטה, דייק מרישא. ורבא — דשרי, דייק מסיפא, דלא מנריך תנא דדיקה אלא היכא דנא ומנא. כעומד על גביו דמי — ועומד על גביו דקמני תנא היינו יוצא ונכנס. האי הוא דהוי שחיט שפיר — אותו עוף נכדו שחוט יפה, זה היה מכירו ואכלו. ואנן היכי נסמוך לאכול האחרים? במכניסין תחת כנפיו — ישראל זה הנדוק מכניס כל הצפרים תחת כנפי כסותו, ואין הכותי מכיר איזה נתן לו. ממסמס — מנעכו ומכתשו. אין שחיטה לעוף מן התורה — משום דלא כמיז וציהא צהדיא אלא צבקר ולאן, דכמיז: "חזנח מנצקך ומנאך" [דברים יצ]. ואנן ילפינן צהדיא לקמן (כז"ב) מ"זאת תורה הצהמה והעוף" [ויקרא יא]. ולטעמין — הך וציהא דכמיז צבקר וצנאן, מי מפרשן הלכותיה דתורה? ואפילו הכי סמכי עלייהו משום דאחזיק להו דאחזיקו צה. ואחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא תנאי היא — מלה שאינה כתובה בפירוש דתורה, וראינו שהחזיקו צה, אי אמרינן: כיון דאחזוק לדידהו — אחזוק נמי לדידהו לסמוך עלייהו כי עבדי לנורן עמנן, או אי אמרינן: אף על גב דאחזוק לדידהו — לא אחזוק לדידהו, כלומר, לא משצינן ליה חוקא למסמן עלייהו, תנאי פליגי צה. אחזוק ולא אחזוק, כלומר: חוקא או אינה חוקא. מותר — לאוכלה, ולא חיישין לתמן כפסח. ואדם יוצא ידי חובתו — שהכותב קצתו חובה לאכול מלה בלילה ראשונה, דכמיז (שמות יג): "בערב תאכלו מצות", ואם ישב ולא אכל — עזר בעשה. ולקמן פריך: כיון דתנא מותר — פשיטא דיוצא צה! אסור — אפילו לאוכלה. שאין בקיאים — אין יודעין לשומרה ולהצניח צין שאור לסידוק, צין הכסיפו פניו ללא הכסיפו פניו.

תוספות

דקוריא — סל, כמו "דקוריא" דפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פד, א) וד"מפנין" (שבת כז, א).

מכניס איזמל בזכרים — סימני שמעתתא דרב מנשה דהא מכילתא הן. הך דמכניס תחת כנפיו, ולקמן בפרק שני (לא, א) איזמל שאין לו קרנים, ובפרק "אלו טרפות" (לקמן נא, א) הנהו דיכרי דגנבי נגבי אין חוששין לריסוק אברים. מיהו, גם במקומות אחרים יש, כדאשכחנא בפרק שני דיבמות (כה, א) דאמר רב מנשה: גולן דדבריהם כשר לעדות אשה. ובפרק "מי שהחשיך" (שבת קנא, א) אמר רב מנשה: חזא קמי חזא, תרי קמי תרי — שפיר דמי. **מצת** כותי מותרת — ואם תאמר: והלא גזרו על פתן, לפי שהיו מבטלין בניו בית המקדש בימי עזרא, כדאמר בפירקין דרבי אליעזר (פרק לח)! וליכא למימר דהיינו בכותים ראשונים דכתיב בהם "ואת אלהיהם היו עובדים", דהא קאמר התם, מכאן אמר רבי אליעזר: כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר. ותנינא נמי לקמן (ג, א): שחיטת מין — לעבודה זרה, פתו — פת כותי! ואומר רבינו תם: דמייירי הכא בעיסה דישראל שעשה הכותי ממנה מצה. ואם תאמר: והיאך יוצא בה? ושמה הוא לא שמר לשם מצה, דהא חשידי איילפני עור לא תתן מכשולו! ויש לומר: כגון שלא אכל הכותי מצה אחרת כל הלילה.

מציאת כותי מותרת בפסח באכילה, ואדם גם יוצא בה ידי חובתו בפסח בלילה הראשון שיש חובה באכילת מצה. ר' אלעזר אוסר אותה, לפי שהוא סבור שאין הכותים בקיאים בדקדוקי מצות כישראל, ואינם יודעים בדיוק מהו חמץ שאסרה התורה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל, ולכן אפשר לסמוך עליהם שעשו את הכל כראוי. ותחילה מבארים את הברייתא.

למימרות או לראיות שבסוגיה שלנו, אלא סימן הוא לשלוש הלכות שאמר רב מנשה במסכת חולין (כי דבריו נזכרים גם במסכתות אחרות, ולא נתנו להן סימן) (תוס').
דממסמס ליה רש"י מסביר שמועך וכותש את הראש, כך שלא יוכל הכותי להבחין בסימן שעשה. ואילו רבינו גרשום מסביר שמורה ומלכלך אותו בטיט, כך שאם היה סימן הריהו מוסתר מן העין (וכן בערוך). ושני פירושים אלו מבוססים על שני מובנים של "ממסמס" המצויים גם בהמשך מסכת זו (ראה לדוגמה יח, א, מה, ב).
שהיה דרסה וכו' שהיה עניינה — ששהה באצטע השחיטה, דרסה — שחתך את הקנה והוושט על ידי לחיצה בסכין, חלדה — שחתך את הסכין בין שני הסימנים וחתך, הגרמה — ששחט מחוץ למקום הראוי, ועיקור — שעקר את הסימנים ממקומם קודם שחיטה, או שקער אותם (בגלל פגמים בסכין).
 והרשב"א (בספרו "משמרת הבית") סבור כי דרסה לא היתה צריכה להיזכר כאן, כיון שאיסור זה נלמד מעצם הלשון "ושחט", שמשמעו על ידי משיכת הסכין (הולכה) ולא בלחיצה (להלן ל"ב), ואם כן כתובה היא, ומה שהוכרח כאן הוא משום שגרת הלשון, שבכל מקום חמש ההלכות נזכרות יחד. אך בחידושי למוסכת (להלן כז, א) מסביר כי מה שנלמדה דרסה מן הכתוב הוא רק אסמכתא, ובעצם הדבר ידוע רק בהלכה למשה מסיני.

פשיטא — דיולא צה, כיון דמותרת. מהו דתימא — אף על גב דפשיטא לן דלא הימיה להמין ומותרת באכילה, מיהו לא נקיאי צהא דנעי למיעבד שימור לשם מנה של מנה. וכיון דלא עביד צה שימור — לא נפקין צה. מיהו דהוה אקמחין וצלקות של גוים הצאים לפנינו קודם שאפאה גוי, ורמינו שלא חמין, דקיימא לן דמותר, ולא נפקין צה, דתנן: הקמחין וצלקות של גוים — אדם ממלא כריסו מהם, וצלב שישלל כזית מנה באחרונה, ורבי אליעזר אומר — אפילו לאוכלה. קסבר לא בקיאי בשימור — לא גרסינן. וטעמו משום חומץ. ולמאן דגרס ליה — הכי מפרש: לא נקיאי לשומרו מלהחמין. ויש מפרשים: ורבי אלעזר אומר ללא צה ידי חובתו נפסח. ולאו מילתא היא, שאין זה לשון איסור. איכא בינייהו — מילתא דכתיבה באורייתא, ולא ידעין צה לחמין צה. תנא קמא — דלא איירי בחזקה כלל — אכתיבה לאורייתא קפיד, ותנא מנה והוא הדין לכל הכתובים בתורה, אף על גב דלא ידעין חי לחמין צה חי לא לחזוק — סמכין עלייהו, דכיון דכתיבה — ודאי לחזוק צה. ורבי אלעזר אומר אפילו לחמין צה, דהא אינן נקיאי בדקדוקי מנה. ורבי שמעון בן גמליאל אהא למימר: לחזוק — אין, לא לחזוק — לא. ולאו היינו תנאי דאמר לעיל, עד מסקנא דמילתא. כל מצוה — משמע לרצויי אהא, אפילו הנך דלא איירי צה. וכיון דלוקמן דאהני דאיירי צה לעיל קאי, דהיינו דכתיבה, למעוטי אהא. אם החזיקו מיבעי ליה — דהשתא הו משמע שפיר דפליג אהרייהו, לתנא קמא דשרי צלה חזקה, ולרבי אלעזר דאוסר אפילו החזיקו. ואהא איהו למימר: אם החזיקו — מדקדקין צה ומותר, ודלא כרבי אלעזר, הא לא לחזיקו — אסור, ודלא כתנא קמא דשרי צלה לחזיקו. אכל השתא דקמני "כל" משמע דאפילו הנך דלא כתיבין נמי קאמר, דסמכין לחזיקיהו. אלא איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה תנא קמא סבר — מנה וכל דמיא ליה דכתיבה — סמכין עלייהו, צין לחזוק צין לא לחזוק. ודלא כתיבה — לא סמכין עלייהו, ואפילו לחזוק. ורבי אלעזר סבר: כל מנה שהחזיקו, ואף על גב דלא כתיבה עלייהו, ורבי שמעון בן גמליאל סבר: כיון דלחזוק לחזוק. והיינו תנאי דלעיל, תנא קמא ורבי שמעון בן גמליאל. כיון דאיכא היתרא ואיסורא — קמיה, שצדו להכשירה וצדו לנבלה. מטרח לא טרח — אם לא ימלאנה יפה — לא יחזור אחר סכין אחרת. תניא דמסייע לך — דכל מי שאינו עושה להכעיס ואיכא היתרא קמיה — לא שצק היתרא ואכל איסורא. של עוברי עבירה — שאין מצטרף חמץ בפסח מפני הפסידה.

תוספות

איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה כו' — בפרק קמא דגיטין (י,א) מוכח דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי איכא בינייהו, דלתנא קמא מהני, ולרבן שמעון בן גמליאל לא מהני. והכא לא נקט אלא לא כתיבא ואחזיקו בה, משום דאשחיתת כותי בעי לאתויי תנאי. אי נמי, דלא אתא לשנויי אלא מה שהקשה: "אם החזיקו בה" מבעי ליה. ושם פירשנו.

עיונים

פשיטא רש"י פירש: פשוט הדבר שאם היא מותרת באכילה — שאדם גם יוצא בה ידי חובתו בפסח! ויש שתמה, שהרי אין זה מובן מאליו. ופירש כי התמיהה היא על עצם הצורך לומר שמצת כותי מותרת, שהרי זו מצוה כתובה בתורה וגם הוחזקו בה הכותיים (תורת חיים).
לא בקיאי בשימור רש"י מסביר שמצת מצוה שאוכלים בלילה הראשון של פסח צריכה שימור במיוחד לשם מצת מצוה, וכפי שלמדו מן הכתוב "ושמרתם את המצות" (שמות יב, יז), ואין אדם יוצא ידי חובתו במצוה שלא נשתמרה לשם כך, ובכך היה מקום לומר שאינם בקיאים. ויש שהתקשו בכך מכמה צדדים, ובכלל זה, שמצוה זו לכאורה אינה כתובה במפורש בתורה (ראה נחלת דוד). ורבינו גרשום הסביר (כפי שכתב רש"י עצמו ביחס ל"לא בקיאי בשימור" לדעת ר' אליעזר). שאינם יודעים לשמור כראוי על העיסה שלא תחמין, או שאינם יודעים להגדיר בדיוק מהו החמץ שאסרה התורה (וראה תורת חיים).
תנא קמא סבר כיון דכתיבא ואף על גב דלא אחזיקו בה. והוא נלמד ממה שלא הוכרה בדבריו כלל חזקה, כפי שאמר רבן שמעון בן גמליאל (רש"י). והסביר רש"י שאין הכוונה שבורר לנו שלא החזיקו בה — שבמקרה זה גם התנא הראשון יודה שאין סומכים על הכותיים. אלא הכוונה שאין אנו יודעים בבירור אם החזיקו במצוה זו. אלא איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה. סגנון הדברים מורה שלמסקנה רק בכך נחלקו, אבל בהצעה הקודמת שהציעה הגמרא למחלוקתם — במצוה שכתובה ולא הוחזקו בה — גם רבן שמעון בן גמליאל מודה בסומכים עליהם. ואכן כך פירש הרמב"ן. אבל בעלי התוס' ועוד פירשו (עפ"י סוגיה במסכת גיטין י,א) כי מחלוקת תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל היא בכל מקרה, שלדעת תנא קמא כל מצוה הכתובה בתורה הם מקיימים ושאינה כתובה אינם מקיימים, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אין

אמר מר [החכם]: מצת כותי מותרת, ואדם יוצא בה ידי חובתו בלילה פסח. ותמיהים: פשיטא [פשוט הדבר] שאם המצוה מותרת יוצא בה ידי חובה בפסח! ומשיבים, מהו דתימא [שתאמר]: לא בקיאי [אין הכותיים בקיאים] במצות שימור המצוה לשם מצוה, על כן קא משמע לן [השמיע לנו] שהם בקיאים. נאמר שם שר' אליעזר אומר מצת כותי באכילה, לפי שאין בקיאיין בדקדוקי מצות. ומבארים, קסבר [סבור הוא]: לא בקיאי [אין הם בקיאים] בשימור המצוה שלא תחמין. ועוד שנינו, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שהחזיקו בה יתרה כותיים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל. ויש לשאול: לכאורה היינו תנא קמא [זוהי דעת התנא הראשון]. הסבור שמצת כותי מותרת ויוצאים בה ידי חובה, ומה בא לדחוש? ומשיבים: איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל] לגבי מצוה דכתיבא ולא אחזיקו [ושכתובה בתורה ולא ידוע לנו שהחזיקו] בה הכותיים, תנא קמא סבר [התנא הראשון סבור]: כיון דכתיבא [שכתובה בתורה], אף על גב דלא אחזיקו [אף על פי שאין אנו יודעים שהחזיקו] בה — אפשר לסמוך עליהם שעשאוה כראוי. ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אי אחזיקו [אם החזיקו בה] — אין [כן]. אי לא אחזיקו [אם לא החזיקו בה] אף שהיא כתובה בתורה — לא. ומקשים על פירוש זה: אי הכי [אם כן], לשונו של רבן שמעון בן גמליאל "כל מצוה שהחזיקו בה כותיים" אינה הלשון הראוי, שהרי הוא בא למעט ממה שאמר התנא הראשון, ואם כן "אם החזיקו" מיבעי ליה [צריך היה לו לומר]: אלא יש לפרש כך, איכא בינייהו [יש ביניהם] בין תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל הבדל לגבי מצוה דלא כתיבא ואחזיקו בה. [שאינה כתובה בתורה והחזיקו בה].

וכגון הדברים הפוסלים את השחיטה, תנא קמא סבר [התנא הראשון סבור]: כיון דלא כתיבא [שאינה כתובה], אף על גב דאחזיקו בה נמי [אף על פי שהחזיקו בה גם כן] לא ניתן לסמוך עליהם. ואילו רבן שמעון בן גמליאל סבר [סבור]: כיון דאחזיקו אחזיקו [שהחזיקו החזיקו].

ג גופא [וגם] של ההלכה שהוזכרה קודם, אמר רבא: ישראל משומד, רגיל להיות אוכל נבילות (בהמות שלא נשחטו כראוי) לתיאבון מתוך תאוות אכילה, ולא להכעיס — בודק אדם סכין לראות שאין בה פגימה הפוסלת את השחיטה, ונותן לו, והמשומד שוחט בינו לבין עצמו, ומותר לאכול משחיטתו. ומסבירים: מאי טעמא [מה טעם] סומכים עליו? כיון שאדם כזה, במקרה דאיכא היתרא ואיסורא [יש היתר ואיסור לפניו], לא שביק היתרא ואכל איסורא [אינו מניח היתר ואוכל איסור] בכוונה. ובמקרה זה, שיש בידו סכין בדוקה, ואנו מניחים כי כל המצוה אצל שחיטה יודע לשחוט כראוי — אין חוששים שמה קלקל בכוונה. ומקשים: אי הכי [אם כן] אנו מניחים, כי לא בדק נמי [כאשר אין הישראל הכשר בודק את הסכין גם כן] יהיה מותר לאכול משחיטתו, שמן הסתם בדק את הסכין! ומשיבים: אם ימצא המשומד שהסכין שבידו אינה כשרה, מיטרח לא טרח [לא יטרח] להביא סכין כשרה. אמרו ליה רבנן [לנו חכמים] לרבא, תניא דמסייע לך [שנויה ברייתא שמסייעת לך]. ששנינו: חמץ של עוברי עבירה שאין מבערים את החמץ לפני הפסח, אחר הפסח

זה משנה אם המצוה כתובה או לא. והכל תלוי בשאלה אם החזיקו בה אם לאו. ומה שהשתמשה הגמרא בניסוח "אלא איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה" וכו' הוא משום שבשאלה זו עוסקת הסוגיה כאן (וראה ברמב"ן ובפני יהושע).
משומד עניינו — מי שהוא מועד לעבור במידע על מצוה בכל עת, ופרק עולה מעל צוירו (וכיוצא בזה ישנו "משומד לכל התורה", והוא סתם "משומד" בכל מקום, ראה להלן ה,א). אבל מי שאינו מועד לכך אלא שעבר עבירה מן התורה פעם אחת, אף על פי שהוא פסול לעדות, אינו בכלל זה (ב"י יו"ד סי' ב עפ"י הרמב"ם. ראה תורת חיים).
לא שביק היתרא ואכל איסורא אבל המשומד להכעיס, שמניח היתר ואוכל איסור ואפילו אחרים עומדים על גביו (רשב"א). ויש שאמרו כי כיון שאינו חושש למצות הוביחה — דינו לענין זה כגוי, ששחיטתו פסולה לגמרי, שאינו בכלל זביחה האמורה בתורה (ר"י בעל התוס', רא"ש סי' ז). ויש שעשו הבחנה בין העושה להכעיס, ששחיטתו פסולה לגמרי, לבין מי שאינו עושה להכעיס אך גם לא לתיאבון, שאינו מעדיף היתר על איסור, שאדם כזה שחיטתו כשרה, ובתנאי שיעמדו על גביו מתחילת השחיטה עד סופה (רא"ה, ר"ג).
אי הכי כי לא בדק נמי מיטרח לא טרח במקומות אחרים בתלמוד, בהם מופיע עקרון זה ש"לא שביק היתרא ואכל איסורא" מדובר במקרים בהם אין כלל טרחה בדבר, ובגן כאשר בשר טריפה ובשר כשר מונחים לפניו, שאינו מניח את ההיתר ואוכל איסור. אבל כאן צריך להתעכב ולעין קצת לשחוט כראוי, ומשום כך מקשים: אם אתה מניח שהוא מתעכב לשם כך, מדוע לא נסמוך עליו גם ביחס לבדיקת הסכין? ועל כך מתרצים כי עיכוב קל כדי לשחוט כראוי הוא מתעכב, אבל לטרוח לתקן הסכין אם ימצאנה פגומה, או לחזור אחר סכין אחר, אינו טרוח (ריטב"א, עפ"י רא"ה). ויש שפירשו כי במשומד כזה אנו חוששים שלא יטרח לבדוק את הסכין (רמב"ם, מאיר).

מסורת הש"ס
ה. חולין ג,א.
ו. גיטין לז,ב. ע"ז לט,ב.
תמורה כז,א. ילק"ש תורה תסט.
ז. תוספתא פסחים פ"ב ד.

גרסות

קסבר לא בקיאי בשימור ראה רש"י.
לפי שאין בקיאיין — בשימור בכת"מ: קסבר לא פקיעי בשימור לפי שאין בקיאיין בדקדוקי מצות כישראל.
איכא בינייהו דכתיבא בכת"מ: וכי תימא איכא בינייהו דכתיבא וראה ברשב"א.
אם החזיקו מיבעי בכת"מ ועוד: אם החזיקו בה מיבעי.

הבל שוחטין

מותר מיד, **מפני שהן מחליפין** מיד לאחר הפסח את החמץ שהיה בידיהם, שהוא אסור בהנאה, בחמץ של גויים, ולכן מותר לאכול משלהם. ומסבירים: **סברוה** [סברו] החכמים שהביאו ראיה זו, כי הא **מני** [ברייתא זו כשיטת מי היא]? שיטת ר' יהודה היא, שאמר: חמץ של ישראל אחר הפסח, אם לא ביערוהו בתוך החג, אסור **דאורייתא** [מן התורה]; וקתני [והוא שונה שם]: **מפני שהן מחליפין, אלמא** [מכאן] שאפילו מי שחשוד על עבירה לא שביק התירא ואכיל איסורא [אינו מניח היתר ואוכל איסור] אם אין בכך טירחה, וכדברי רבא. ודוחים: **ממאי** [ממה, כיצד] אתה מוכיח? **דלמא** [שמא] ברייתא זו כשיטת ר' שמעון היא, שאמר: חמץ אחר הפסח אסור רק **דרבנן** [מדברי סופרים], **וכי מקילינן** [וכאשר אנו מקילים] לסמוך שעובר עבירה אינו מניח היתר ואוכל איסור, הרי זה **בדרבנן** [באיסור שמדברי סופרים]. אבל **בדאורייתא** [באיסור שמדברי תורה]. כגון אכילת נבילה (בהמה שלא נשחטה כראוי) — לא מקילינן [אין אנו מקילים] לסמוך על הנחה זו! ומשיבים: ותיהוי נמי [ושתהיה גם כן] ברייתא זו כשיטת ר' שמעון, מי קתני [האם התנא שונה]: "**שאינו אומר החליפו**", בדרך השערה? והלוא בלשון "**מפני שמחליפין**" קתני [הוא שונה]. כלומר, ודאי מחליפין בחמץ מותר, ולכן אפשר ללמוד מכאן: מה בדבר שהוא רק איסור **דרבנן** [מדברי סופרים] אנו מניחים כי העבריין לא שביק התירא ואכיל **איסורא** [אינו מניח היתר ואוכל איסור].

בדאורייתא [בדבר האסור מדברי תורה]. כגון שחיטה, לא כל שכן שאינו מניח היתר ועושה באיסור? ומציעים: לימא מסייע ליה [האם נאמר שמסייע לו] לרבא מה ששנינו: **הכל שוחטין, ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל משומד.** ויש לשאול: הא **ערל היכי דמי** [ערל זה כיצד הוא בדיוק]? **אילימא** [אם תאמר] שאינו נימול משום שמתו אחיו **מחמת מילה**, ויש חשש סכנה שיימול, מדוע הוצרך לומר שהוא שוחט? והרי **האי ישראל מעליא הוא** [ישראל מעולה. כשר הוא זה]! **אלא פשיטא** [פשוט] שמדובר כאן במי שמשומד **לערלות**, שאינו רוצה להימול, ו**קא סבר** [וסבור הוא] איפוא התנא: משומד ל**דבר אחד לא הוי** [אינו נחשב] **למשומד לכל התורה כולה**, ושחיטתו כשרה. אם כן, **אימא סיפא** [אמור את סופה של הברייתא]: **ואפילו ישראל משומד, ונברר: האי משומד היכי דמי** [משומד זה כיצד הוא בדיוק]? **אי [אם] הוא משומד לדבר אחר, שלא לענין שחיטה — היינו [הרי זה] משומד לערלות ששנה בתחילת הברייתא, ומה הוסיף על ידי כך?**

בעבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (נדב, ב) גבי "כי חרם הוא" ודריש: "הוא" — למעוטי ערלה וכלאי הכרם, שאם מכרם וקדש בדמיהם — מקודשת, ופירש בקונטרס: דדוקא בקדושי אשה, אבל בשאר חליפין — אסור מדרבנן. ונראה שפשוט לו לרש"י דאסור מדרבנן מטעם שפירש כאן, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח. ואין זה דיוקא, דאפילו היו הדמים מותרין כשמכרן, מכל מקום כיון דלכתחלה אסור למכור — לאו בר דמים הוא. ומיהו, נראה שיש לאסור מדרבנן. שבנדירים פרק "השותפין" (מו, ב) בעי רמי בר חמא: "קונם פירות הללו על פלוני" מהו בחליפין? תא שמע: המקדש בערלה כו', מכרו וקדש בטמא? לא ששם מקודשת. שרע מינה דחלפין איסורי הנהא מותרין. ודחי: דלמא לכתחלה הוא דלא, הא דיעבד — עבד. ומיהו, אף על גב דבשאר חליפין אסור — באשה שרי משום פריה ורביה. אי נמי: לא אסרו אלא כגון פירות וכלים, שהוא דבר הניכר ונראה. ואם תאמר: מאי פריך בריש פרק בתרא דעבודה זרה (סב,א) גבי השוכר הפועל לעשות עמו יין נסך שכרו אסור, מאי טעמא? אילימא משום דיין נסך אסור בהנאה — שכרו נמי אסור, והרי ערלה וכלאי הכרם דאסור בהנאה, ותנן: מכרם וקדש בדמיהם — מקודשת! ומאי קשיא? הא לכתחלה אסור ליהנות! ויש לומר: דמשמע ליה שכרו אסור גם לאחרים כמו יין נסך עצמו. ולחכי פריך שפיר, דאי אסור גם לאחרים כמו יין נסך — אמאי מקודשת! כיון דגם היא אסורה ליהנות. ונהי דאמרינן בריש "כל שעוה" (פסחים כא,ב) דהמקדש בשעות דרבנן וחמץ דרבנן דחוששין לקדושין, מכל מקום מקודשת גמורה לא הוא, דאם בא אחר וקדשה — חוששין לקידושי שניהם.

שמתו אחיו מחמת מילה — שנימולו כשהן גדולים ומתו. דאי בשמיני — דלמא משום דלא נבלע בהם חדס, כדאמר במסכת שבת (קלד,א). אי נמי, אפילו בשמיני, וכגון שהציצו בהן וראו שנבלע בהן דמן.

עיונים

מותר מיד מפני שהן מחליפין כתב רש"י שאף שהחמץ של הגוי אסור לאותו עובר עבירה, שהרי נהנה מן החמץ שלו, שקנה בו דבר אחר, מכל מקום הואיל והוא אסור מדרבנן, ולא מן התורה כחמצו שלו — הריהו בכלל מניח איסור תורה ואוכל איסור חכמים בלבר. ומכאן ראה לדברי רבא, משומד לתיאבון מניח איסור ואוכל היתר. והוסיף כי לגבי הקונים מעוברי העבירה אין החמץ נאסר בהנאה, לפי שאין איסור הנאה תופס את דמיו (והראשונים האריכו לדון בטעם שנתן לכך רש"י, שהמוכר עצמו אסור בהנאה מן החמץ שקיבל מן הגוי, ראה סיכום בריטבי"א). **סברוה הא מני ר' יהודה** וסברו כי לדעת ר' יהודה חמץ של גויים מותר לאחר הפסח, וכסברת רב אחא בר יעקב (פסחים כט,א). ואף שבהמשך (שם עמוד ב) נאמר כי חזר בו רב אחא בר יעקב — חכמים שהקשו כאן הולכים בשיטתו הראשונה (ראה רמב"ן וריטבי"א). ומכל מקום העיור בתוס' כי מה שנאמר שחמצם מותר לנו הוא רק בהנאה, אבל לא באכילה, מפני שהוא פת גויים. ורבינו תם הציע שמדובר כאן בעיטה, ולא בפת ממש, והיא אינה אסורה משום פת גויים. ויש מפרשים שאין הכוונה שלוקחים מיד לאחר הפסח חמץ של גויים, אלא ממתנים מעט עד כדי שיחא זמן לאפיית חמץ חדש (רי"מיד" שאמרו כונתו — לאחר זמן מועט), ואם כן אין מדובר כלל בחמץ שעבר עליו הפסח, אף לא ביד הגויים (רמב"ן, וראה ספר הישר חלק התשובות סי' ג).

מפני שהן מחליפין אלמא לא שביק היתרא ואכול איסורא שאלו ראשונים: אדרבה, מכאן ראה נגד דברי רבא, שהרי אנו מניחים שעוברי העבירה טורחים ללכת ולמכור את חמצם, ואילו משומד לאכול נבלות סבור רבא שאינו טורח בבדיקת הסכין! והסבירו כי בסכין יש לחשוש שאינו טורח, שמא לא ימצא סכין אחרת ראויה ולא יוכל לאכול בשר לתאוותו, אבל בחמץ מרובים הגויים שיכול להחליף עמאם היום או מחר, ואינו בהול בדבר, ובדבר שיש בו טרחה קלה הוא משתדל לעשות בהיתר (רמב"ן, וראה במאירי שהדגיש את ההבחנה בין תאות אכילה לבין הפסד ממוץ).

מי קתני שאני אומר החליפו וכו' כלומר, אם היה משתמש בלשון "שאני אומר החליפו" היה משמע כי יש ספק בדבר ואנו תולים להקל, ואז היה מקום לומר כי דווקא באיסור דרבנן, שהוא קל יותר, אנו סומכים על עוברי עבירה, אבל לא באיסור תורה. אבל הניסוח "מפני שהן מחליפין" משמעו שאנו מניחים שהם מחליפים איסור שבידם ואוכלים היתר, ולפי זה יש לומר כי אדרבה, אם באיסור מדרבנן אנו מניחים שהם נהוגים כן — על אחת כמה וכמה באיסור תורה (רש"י)! **לימא מסייע ליה** שאלו: מפני מה הוצרך לסיוע נוסף? הרי כבר הבאנו ראיה לדברי רבא! והשיבו שלא היתה זו ראיה גמורה, לפי שבענין חמץ אין זה בכלל משומד לאותו דבר, שהרי אף שאותם עוברי עבירה רגילים לעבור על "בל יראה" ו"בל ימצא", אינם חשדים לאכול חמץ (תורת חיים). או שחכם זה סבור כי הברייתא לענין חמץ היא כשיטת ר' שמעון, ואין לדייק מן הלשון "מפני שמחליפין" (תהרא"ש).

חולין

מותר מיד — ואף על גז דלא שהה כדי לאפות, דודאי עבר עליה הפסח — מותר לכשרים לאכול מחמץ מיד. **מפני שהן מחליפין** — צלל גויס. דכיון דמני לאכול המירא, דחמץ של גוי שעבר עליו הפסח מותר — לא אכיל ידידיה, דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור. ואף על גז דהשתא נמי איסור הוא לגביה, דהא ממנהני מחמץ שעבר עליו הפסח, דאי לא דיהיב ליה לגוי

לא הוה יחייב ליה ידידיה, אפילו הכי, כל מה דמני למעבד צהימירא פורתא עביד. ולידין מיהא שרי, דאין לך איסור הגאה תופס חליפין חוץ מעבודה זרה והקדש ושזיעית. ויש אומרים שאף לעזמו מותר. וטעות הוא צדס, דאם כן מנינו דמים לחמץ צפסח ולשור הנסקל, שאם רזה מוכרו לגוי, ומנן: האוכל תרומת חמץ צפסח — פטור מן השלומין ומדמי עליס. כרבי יהודה — צפיק "כל שעה" (פסחים כח,ג). איסור דאורייתא — ואף על גז דאורייתא היא, סמכינן אהחליפו. בדאורייתא לא מקילינן — כגון נבלה. מי קתני שאני אומר החליפו — דהוי משמע דלא פשיטא לן דהחליפו, ואין הוא דמלינן לקולא משום דאיסור דרבנן הוא. **מפני שהן מחליפין** קתני דודאי מחליפין — ואי נמי אוקמינן לה כרבי שמעון — כל שכן דמסייע ליה טפי לרבא, דהשתא, ומה דרבנן דקילא איסורא — ידעינן צהו דהיכא דמשמח הימירא לא אכל איסורא דרבנן, כל שכן נבלה דאורייתא. לימא מסייע ליה — לרבא. משומד לערלות — מנעט נמטוה זו. לא הוי משומד לכל התורה כולה — ושמיט שפיר. אי משומד לדבר אחר — למטוה אחרת דלא לשמיטא, ולא רחיטוה משומד לנצלוח.

תוספות

מותר מיד מפני שהן מחליפין — פירוש: מותר בהנאה, למוכרו או להאכילו לפועלים גויים, או לכלבים. אבל לישראל אסור באכילה, דגזרו על פתן של גויס. אי נמי, כדפירש רבינו תם: דבבבא איירי, דמותר באכילה. השתא אתי שפיר, דלא תקשי: היכי סברוה דאתיא כרבי יהודה? הא אית ליה בפרק "כל שעה" (פסחים כח,ב), דחמץ של גוי שעבר עליו הפסח אסור בהנאה! אלא בבבא איירי, ומחלפי בבבא של גויים שלשו אחר הפסח. ומותר מיד דקאמר — היינו כשיעור ליהש. ומה שפירש בקונטרס שמרויחין, דלדין מיהא שרי, דאין תופס את דמיו, דדוקא לדידיה אסור שבא לו מחמת חמץ בפסח. ונראה שמרויחין נמי לגבי דידהו, למאי דסלקא דעתך השתא דהוי דאורייתא, דבחליפין לא אסור אלא מדרבנן. כמו שפירש בקונטרס: דדוקא בקדושי אשה, אבל בשאר חליפין — אסור מדרבנן. ונראה שפשוט לו לרש"י דאסור מדרבנן מטעם שפירש כאן, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח. ואין זה דיוקא, דאפילו היו הדמים מותרין כשמכרן, מכל מקום כיון דלכתחלה אסור למכור — לאו בר דמים הוא. ומיהו, נראה שיש לאסור מדרבנן. שבנדירים פרק "השותפין" (מו, ב) בעי רמי בר חמא: "קונם פירות הללו על פלוני" מהו בחליפין? תא שמע: מהו בחליפין? דמיהו כו', מכרו וקדש בטמא? לא ששם מקודשת. שרע מינה דחלפין איסורי הנהא מותרין. ודחי: דלמא לכתחלה הוא דלא, הא דיעבד — עבד. ומיהו, אף על גב דבשאר חליפין אסור — באשה שרי משום פריה ורביה. אי נמי: לא אסרו אלא כגון פירות וכלים, שהוא דבר הניכר ונראה. ואם תאמר: מאי פריך בריש פרק בתרא דעבודה זרה (סב,א) גבי השוכר הפועל לעשות עמו יין נסך שכרו אסור, מאי טעמא? אילימא משום דיין נסך אסור בהנאה — שכרו נמי אסור, והרי ערלה וכלאי הכרם דאסור בהנאה, ותנן: מכרם וקדש בדמיהם — מקודשת! ומאי קשיא? הא לכתחלה אסור ליהנות! ויש לומר: דמשמע ליה שכרו אסור גם לאחרים כמו יין נסך עצמו. ולחכי פריך שפיר, דאי אסור גם לאחרים כמו יין נסך — אמאי מקודשת! כיון דגם היא אסורה ליהנות. ונהי דאמרינן בריש "כל שעוה" (פסחים כא,ב) דהמקדש בשעות דרבנן וחמץ דרבנן דחוששין לקדושין, מכל מקום מקודשת גמורה לא הוא, דאם בא אחר וקדשה — חוששין לקידושי שניהם.

שמתו אחיו מחמת מילה — שנימולו כשהן גדולים ומתו. דאי בשמיני — דלמא משום דלא נבלע בהם חדס, כדאמר במסכת שבת (קלד,א). אי נמי, אפילו בשמיני, וכגון שהציצו בהן וראו שנבלע בהן דמן.

מסורת הש"ס

- א. ראה פסחים כח,א.
- ב. ראה פסחים כח,ב.
- ג. חולין ה,א. תוספתא חולין פ"א א.
- ד. חולין ה,א.

גרות

ומה בדרבנן לא שביק בכת"י:מ ועוד: **השתא בדרבנן לא שביק.**

מתו אחיו מחמת מילה **האי ישראל** בכת"י:מ: **שמתו אחיו מחמת מילה** ישראל.

החיים

מתו אחיו מחמת מילה בדרך הכלל מדובר במוות כתוצאה משקתת (Hemofilia). כאשר מנגנון הקרישה של הדם אינו מתפקד, וכך מאבד התינוק דם עד מוות. כרגיל, מחלה זו מובחנת במילה, שהיא הפציעה הראשונה של היילוד.

מחלה זו היא מחלה תורשתית, העוברת מסב לנכד דרך הבת־האם. במקרה ששני אחים חולים במחלה זו, הסיכוי שגם האח השלישי (מן האם) יחלה בה הוא חמישים אחוז.

שפיע

למד את עמי

www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל

info@hashefa.

